

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва

«До захисту допускаю»
Завідувач кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого
мистецтва, професор

_____ Ірина БЕРМЕС

« ____ » _____ 2026 р.

ЗАСОБИ ВИРАЖАЛЬНОСТІ ІЛЮСТРАЦІЇ У ДИТЯЧИХ КНИЖКОВИХ ВИДАННЯХ: АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ КОЛЬОРУ І ФОРМИ

**Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**
Освітня програма «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

Бакалаврська робота (пояснювальна записка)
на здобуття кваліфікації – Бакалавр образотворчого мистецтва, декоративного
мистецтва, реставрації за спеціалізацією
«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

Автор роботи: Костишин Ірина Олександрівна

підпис

Науковий керівник: старший викладач

Савчин Галина Віталіївна

підпис

Дрогобич, 2026

АНОТАЦІЯ

Ірина Костишин

Засоби виражальності ілюстрації у дитячих книжкових виданнях: аспекти трактування кольору і форми

У бакалаврській роботі досліджено особливості дитячої книжкової ілюстрації в контексті сучасного образотворчого мистецтва. Проаналізовано ілюстрацію як самостійний вид художньої діяльності та засіб візуальної інтерпретації літературного тексту. Визначено основні художні засоби виразності, що застосовуються в дитячих книжкових виданнях, зокрема колір, композицію та образну структуру.

У практичній частині роботи представлено процес створення серії ілюстрацій до казок Івана Франка. Розкрито основні етапи виконання ілюстрацій від ескізування до завершального опрацювання композицій. Отримані результати підтверджують ефективність використаних художніх підходів у формуванні цілісного образного рішення серії ілюстрацій.

ANNOTATION

Kostyshyn Iryna

Means of expressiveness in illustrations in children's book publications: aspects of interpreting color and form

The bachelor's thesis examines the peculiarities of children's book illustration in the context of contemporary visual art. Illustration is analyzed as an independent form of artistic activity and as a means of visual interpretation of a literary text. The main artistic expressive means used in children's book publications are identified, including color, composition, and figurative structure.

The practical part of the thesis presents the process of creating a series of illustrations for the fairy tales of Ivan Franko. The main stages of producing the illustrations, from sketching to the final development of the compositions, are revealed. The obtained results confirm the effectiveness of the applied artistic approaches in forming a coherent figurative solution for the series of illustrations.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Дитяча книжкова ілюстрація у контексті сучасного образотворчого мистецтва	10
1.1. Книжкова ілюстрація як вид художньої діяльності	10
1.2. Художні засоби виразності ілюстрацій в дитячих книжкових виданнях	16
РОЗДІЛ 2. Творчий процес створення серії ілюстрації до казок І. Франка	20
2.1. Композиція ілюстрації як візуальний образ літературного твору і засоби його художньої інтерпретації	20
2.2. Основні етапи виконання ілюстрацій	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	35

ВСТУП

Сучасна ілюстрація дитячих книжкових видань набуває особливої актуальності в українському суспільстві як важливий чинник формування візуальної культури та естетичного досвіду дитини. В умовах інформаційного перенасичення саме художнє оформлення книги здатне конкурувати з цифровими медіа, сприяючи зосередженому читанню та розвитку образного мислення. Ілюстрація виконує не лише декоративну, а й пізнавальну та виховну функції, допомагаючи дитині глибше осмислити зміст тексту та емоційно його пережити. Вона також стає засобом репрезентації національної ідентичності, транслуючи культурні коди, традиції та сучасні візуальні тенденції українського мистецтва. Актуальність проблеми зумовлена і зростанням інтересу до якісного україномовного книжкового продукту, що відповідає сучасним поліграфічним та художнім стандартам. Розвиток авторської ілюстрації стимулює появу нових творчих підходів, технік і стилістичних рішень, що розширюють межі дитячої книжкової графіки. Таким чином, дослідження художніх засад ілюстрування дитячих видань є важливим напрямом сучасного мистецтвознавчого дискурсу.

Створення книжкової ілюстрації є багатограним і відповідальним творчим процесом, який вимагає від художника-ілюстратора високого рівня професійної підготовки. Ця діяльність передбачає не лише наявність образного мислення, фантазії та художнього смаку, а й ґрунтовне володіння теоретичними знаннями з історії та теорії мистецтва. Важливим аспектом є розуміння законів композиції, колористики, пластичної анатомії, особливостей графічної мови та стилістики, що відповідає змісту літературного твору і віковій аудиторії читача. Таким чином, книжкова ілюстрація постає як складний синтез творчості, професійної майстерності та технологічної компетентності, що потребує системного підходу, відповідальності й постійного самовдосконалення.

У науковому дискурсі останніх років, присвяченому проблемам книжкового оформлення та ілюстрації, помітне місце посідають дослідження й методичні розробки українських авторів. Зокрема, питання художньої

організації книги, специфіки ілюстрування та візуальної мови видання висвітлюються у працях А. Алтухової, Л. Балущкої, Е. Огар, Ю Кадоркіної, В. Челомбїтька та ін. Теоретичні й практичні засади книжкової графіки, а також особливості її композиційної та образної побудови розкрито у наукових напрацюваннях Ю. Кірцер, О. Пушкар, М. Резніченка, Л. Давиденко, В. Сава.

Вагомий внесок у формування художніх принципів оформлення книжкових видань зробили також українські митці-графіки, серед яких Георгій Якутович, Анатолій Базилевич, Валентина Мельниченко, Василь Кричевський, Олена Кульчицька. Їхня творчість стала важливим етапом у розвитку національної книжкової ілюстрації та суттєво вплинула на подальші художні пошуки в цій галузі.

Якісна ілюстрація є важливим чинником інтелектуального, емоційного й морального розвитку, сприяє становленню образного мислення та естетичного смаку. Процес її створення передбачає глибоке осмислення тексту, врахування вікових особливостей читача й професійне володіння художніми та композиційними засобами. У сучасних соціокультурних умовах дослідження теоретичних і практичних аспектів виконання дитячої ілюстрації залишається актуальним напрямом мистецтвознавчих студій.

Об'єкт дослідження – художнє ілюстрування дитячих книжкових видань у контексті сучасної художньої практики.

Предмет дослідження – засоби художньої виразності в ілюстраціях дитячих книжок, зокрема особливості трактування кольору та форми як основних компонентів формування образної структури та емоційно-естетичного впливу на дитячу аудиторію.

Мета роботи – розробка ілюстрацій до казок Івана Франка з урахуванням особливостей ілюстрацій дитячих книжкових видань.

Відповідно до поставленої мети сформульовано наступні завдання дослідження:

1. Розкрити книжкову ілюстрацію як вид образотворчого мистецтва.
2. Висвітлити художні засоби виразності ілюстрацій дитячих видань.

3. Показати особливості творчого процесу створення ілюстрації до дитячого книжкового видання.

4. Охарактеризувати ключові етапи створення ілюстрацій до казок Івана Франка.

Методи вирішення намічених завдань. У процесі дослідження використано комплекс теоретичних і емпіричних методів. До теоретичних належать аналіз і узагальнення наукових джерел з мистецтвознавства, дизайну книги та теорії ілюстрації, що дозволило визначити особливості розвитку сучасної дитячої книжкової графіки. Також застосовано порівняльний та мистецтвознавчий аналіз для виявлення художніх засобів виразності, зокрема трактування кольору і форми у сучасних ілюстраціях дитячих книжкових видань.

До емпіричних методів належать спостереження та практичний творчий експеримент, що передбачає безпосереднє виконання авторських ілюстрацій до казки Івана Франка. У процесі практичної роботи застосовано метод художнього проєктування, який включає розроблення ескізів, пошук композиційного та колористичного рішення, формування образів персонажів і створення завершеного ілюстративного ряду до літературного твору. Такий підхід дав змогу поєднати теоретичні напрацювання з практичним досвідом створення дитячої книжкової ілюстрації.

Матеріально-предметну основу дослідження становлять сучасні дитячі книжкові видання з ілюстраціями українських та зарубіжних художників, що слугують прикладами використання різноманітних засобів художньої виразності. Важливим джерелом для аналізу виступають твори книжкової графіки, у яких простежуються особливості трактування кольору, форми та композиції у дитячій ілюстрації. Практичну частину дослідження складає процес створення авторських ілюстрацій до казки Івана Франка, що передбачає розроблення ескізів, пошук образного вирішення персонажів та формування колористичної концепції ілюстративного ряду. У роботі використовуються традиційні графічні матеріали та художні інструменти, а також цифрові засоби

обробки зображень, що дає можливість поєднати класичні та сучасні підходи до створення дитячої книжкової ілюстрації.

Ідея художнього твору (практичної частини бакалаврської роботи): полягає у вивченні засобів художньої виразності сучасної дитячої книжкової ілюстрації, зокрема особливостей трактування кольору та форми у створенні образного змісту ілюстрацій. Важливою складовою роботи є поєднання теоретичного аналізу сучасних ілюстрацій з практичним виконанням авторських ілюстрацій до казок Івана Франка. Це дозволяє простежити роль художніх засобів у формуванні цілісного образу дитячого книжкового видання.

Структура пояснювальної записки: вступ, два розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел, додатки.

У *вступній частині* обґрунтовано актуальність теми бакалаврського дослідження, визначено його об'єкт і предмет, сформульовано мету та основні завдання роботи. Також окреслено методи, що застосовуються для досягнення поставлених наукових цілей, та визначено матеріально-предметну основу дослідження. У вступі висвітлено ідейний задум виконаного художнього твору й подано загальну характеристику структури пояснювальної записки. Окрім цього, зазначено результати апробації теоретичних положень та окреслено практичну цінність проведеного дослідження.

У *1 розділі* пояснювальної записки висвітлено місце та значення дитячої ілюстрації у системі сучасної художньої культури. Проаналізовано книжкову ілюстрацію як окремий вид художньої діяльності, визначено її основні функції, особливості розвитку та роль у формуванні візуального образу дитячого видання. Особливу увагу приділено художнім засобам виразності ілюстрацій, зокрема ролі кольору, форми, композиції та графічних прийомів у створенні емоційно-образного змісту книги. Також висвітлено специфіку взаємодії тексту та зображення у дитячих книжкових виданнях.

У *2 розділі* охарактеризовано особливості художнього осмислення літературних творів засобами книжкової графіки. Проаналізовано роль композиції у формуванні візуального образу казки та розкрито основні засоби художньої інтерпретації літературного тексту. Значну увагу приділено процесу

створення серії ілюстрацій, зокрема пошуку образного рішення, вибору композиційних і колористичних засобів виразності. Також охарактеризовано основні етапи виконання ілюстрацій – від ескізних пошуків до завершеного художнього оформлення.

У *Висновках* узагальнено результати проведеного дослідження та підсумовано основні теоретичні й практичні положення бакалаврської роботи.

Список використаних джерел охоплює наукові джерела (загалом 36 позицій), що були опрацьовані під час підготовки теоретичної частини бакалаврської роботи.

Додатки вміщують фотографію композиції «Мова казки: слово і зображення», яка складається з серії ілюстрацій до казок Івана Франка (додаток Г) та виданих книжок із ними (додаток Б), технологічну карту поетапного виконання серії ілюстрацій та композиції «Мова казки: слово і зображення» (додаток В), дотичний до роботи ілюстративний матеріал (додаток А).

Новизною виконаної роботи полягає у всебічному дослідженні засобів художньої виразності сучасної дитячої книжкової ілюстрації, зосередженому на специфіці інтерпретації кольору та форми. У роботі поєднано теоретичний аналіз сучасних ілюстрацій дитячих видань із практичним виконанням авторського ілюстративного ряду до казки Івана Франка. Це дозволяє виявити специфіку використання колористичних і формотворчих засобів у процесі створення цілісного художнього образу дитячого книжкового видання.

Апробація теоретичних матеріалів роботи Основні результати та висновки бакалаврської роботи були представлені у доповідях, виголошених на трьох наукових семінарах, присвячених питанням підготовки та написання бакалаврських робіт кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва факультету початкової освіти та мистецтва ДДПУ ім. Івана Франка (відповідно протокол № 8 від 20 листопада 2025 р.; протокол № 1 від 17 березня 2026 р. та протокол № 2 від 23 квітня 2026 р.), щорічній науково-практичній конференції студентів факультету початкової освіти та мистецтва, яка відбулася 1 квітня 2026 р (доповідь на тему «Орнамент як засіб естетичної виразності в ілюструванні дитячої літератури»); публікація

матеріалів у статті «Ілюстрування літературного твору як особливий вид художньої творчості» («Проблеми початкової освіти та мистецтва : е-журнал. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2026. Вип. 4. Том 1. С. 113–120.); попередньому захисті бакалаврських робіт на засіданні кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва факультету початкової освіти та мистецтва ДДПУ ім. Івана Франка.

Практичне значення виконаної роботи полягає у створенні авторської серії ілюстрацій до казок Іван Франко з урахуванням особливостей художнього оформлення сучасних дитячих книжкових видань. Результати дослідження можуть бути використані у сфері книжкової графіки, під час розробки ілюстративного супроводу дитячої літератури, а також у практиці художнього оформлення друкованих видань.

Важливе значення має методична складова роботи, оскільки теоретичні положення та практичні напрацювання можуть застосовуватися у навчальному процесі підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей, зокрема під час вивчення дисциплін з композиції, книжкової графіки, ілюстрації та дизайну.

За результатами практичної роботи було видано дитячі книжки з авторськими ілюстраціями до казок Іван Франко (Додаток Б), що засвідчує актуальність і практичну цінність проведеного дослідження та можливість використання його результатів у сучасній художній і видавничій практиці.

РОЗДІЛ 1

ДИТЯЧА КНИЖКОВА ІЛЮСТРАЦІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Книжкова ілюстрація як вид художньої діяльності

Книжкова ілюстрація як вид художньої діяльності має тривалу історію розвитку та відіграє важливу роль у становленні культурних, естетичних і освітніх процесів у суспільстві.

Загалом ілюстрація (від лат. *illustratio* висвітлюю, наочно зображую) – це зображення (малюнок, гравюра, фотографія, репродукція, карта, схема), що наочно пояснює чи доповнює текст у виданні, візуально підсилює його сприйняття [25]. У широкому розумінні ілюстрація розглядається як спосіб пояснення або доповнення текстової інформації за допомогою наочних матеріалів – прикладів, схем чи зображень. У більш вузькому значенні цей термін означає сферу художньої діяльності, що пов'язана з візуальним інтерпретуванням літературних і наукових творів засобами образотворчого мистецтва.

Ілюстрацією у книзі вважається будь-яке графічне зображення (малюнок, схема, діаграма, карта, фотографія чи портрет), що розміщується на сторінках або інших елементах книжкової конструкції та слугує для наочного пояснення, уточнення чи доповнення текстового матеріалу видання [34].

За способом відтворення дійсності ілюстрації поділяються на два основні види: науково-пізнавальні (карти, плани, схеми, технічні малюнки тощо) та художньо-образні (ілюстрації творів) [34].

Також ілюстрацій класифікують за їх значенням і місцем у книзі, за зв'язком з художніми особливостями літературного тексту, за технікою виконання і поліграфічного відтворення [34].

Ілюстрації у книжковому виданні поділяють на типи за наступними критеріями [25]:

- *Перший тип* становлять ілюстрації-заставки, які розміщуються на початку книги, розділу або глави й виконують роль своєрідного візуального вступу до тексту;
- *Другий тип* складають завершальні ілюстрації, що подаються наприкінці книги чи окремого розділу і підкреслюють підсумковий зміст або створюють фінальний емоційний акцент;
- *Третій тип* утворюють смугові ілюстрації, які розташовуються безпосередньо у текстовому блоці та пов'язані з певними фрагментами оповіді;
- *Фронтиспіс* становить окрему категорію – це зображення, що розміщується на лівій сторінці перед титульним аркушем і узагальнено відображає зміст твору;
- *П'ятий тип* представлений ілюстраціями на обкладинці або палітурці, які передають основну ідею книги, формують її візуальний образ і відіграють важливу роль у представленні видання читачеві.

Незалежно від жанру чи функціонального призначення видання, ілюстративний матеріал є невіддільною частиною багатьох книг. Основне завдання книжкової ілюстрації полягає у створенні візуального зв'язку між текстом і зображенням, що сприяє формуванню цілісного художнього сприйняття твору. Ілюстрації допомагають читачеві краще зрозуміти зміст літературного тексту, наочно передаючи події, образи персонажів і атмосферу описаних ситуацій. Водночас вони здатні привертати увагу, активізувати уяву та розширювати смислове поле твору завдяки введенню додаткових візуальних деталей і асоціацій. Важливим принципом книжкової ілюстрації є досягнення гармонійної взаємодії тексту та зображення, що забезпечує композиційну цілісність видання. Такий результат досягається завдяки використанню різноманітних художніх прийомів, графічних технік і композиційних рішень.

Книжкова ілюстрація справляє вагомий вплив на розвиток культури й посідає важливе місце серед видів книжкової графіки, маючи тривалу історію становлення.

Ілюстрація виникла як один із найдавніших способів візуального доповнення текстової інформації. Її поява тісно пов'язана з розвитком

писемності та прагненням людини зробити зміст текстів більш зрозумілим і наочним. Уже в ранніх рукописних пам'ятках зображення почали виконувати важливу пояснювальну та інформаційну функцію. Одними з найдавніших прикладів ілюстрованих текстів вважаються давньоєгипетські папіруси, зокрема «Книга мертвих», де поряд із текстами розміщувалися символічні зображення богів, обрядів і сцен потойбічного життя. Подібну роль відігравали ілюстрації у давньогрецьких та римських рукописах, де зображення доповнювали міфологічні та історичні сюжети. Також відомими ранніми прикладами ілюстрування є давньоримські сувої та кодекси, у яких зображення використовувалися для пояснення наукових, історичних або літературних текстів [34].

У середньовічній Європі значного поширення набули ілюстровані рукописні книги, передусім ті, що містили біблійні сюжети та описи життя святих. Такі манускрипти відігравали важливу роль у релігійному житті суспільства, оскільки сприяли утвердженню та поширенню християнських уявлень і цінностей. Вирішальним етапом у розвитку книжкової ілюстрації стало виникнення книгодрукування у XV столітті, пов'язане з діяльністю Йоганн Гутенберг. Запровадження друкарської технології зробило можливим масове виготовлення книг, що сприяло активнішому використанню гравюри як засобу відтворення зображень у тиражованих виданнях. У цей період художники почали вдосконалювати графічні техніки, прагнучи досягти більшої точності, деталізації та виразності зображень. Значний внесок у розвиток книжкової графіки зробили такі митці, як Альбрехт Дюрер і Ганс Гольбейн Молодший, чії роботи сформували нові стандарти якості ілюстрацій і сприяли утвердженню цього напрямку як важливої галузі мистецтва. У добу Відродження відбулися помітні зміни у змісті та художньому оформленні книг: поряд із релігійною тематикою дедалі більшого значення набували світські сюжети. Ілюстрації почали активно використовуватися не лише в художній літературі, а й у наукових працях, де зображення допомагали наочно пояснювати відомості з анатомії, ботаніки та інших природничих дисциплін. Таким чином, ілюстрація поступово перетворилася на важливий засіб не тільки художнього вираження, а

й передачі наукових знань, розвиваючись під впливом соціальних і технологічних змін різних історичних епох.

Упродовж XVIII–XIX століть ілюстровані книги набули значного поширення. Розвиток видавничої справи сприяв збільшенню кількості друкованих видань і зробив ілюстровану книгу доступнішою для ширшого кола читачів. Видання цього часу вирізнялися наочністю та виразністю малюнків, які допомагали читачам краще сприймати зміст творів і водночас стимулювали інтерес до читання. Поява та популяризація різних жанрів літератури сприяли формуванню нових образних рішень і стилістичних прийомів, що стали основою для подальшого розвитку книжкової графіки.

У XX столітті книжкова ілюстрація зазнала суттєвих змін, що були зумовлені технічним прогресом і розвитком засобів масової комунікації. Художники почали активно звертатися до різних мистецьких течій, зокрема до модернізму, сюрреалізму та експресіонізму, що сприяло появі нових творчих підходів і експериментальних рішень у книжковому оформленні. Значний вплив на розвиток ілюстрації мали такі митці, як Моріс Сендак та Едвард Горі, чії роботи поєднували оригінальну художню мову з глибоким психологічним змістом. Їхні ілюстрації відійшли від традиційних канонів зображення казкових сюжетів і стали помітним явищем світової культури, вплинувши на подальший розвиток книжкової графіки та творчість наступних поколінь художників.

Розвиток української книжкової ілюстрації має глибоке історичне коріння і тісно пов'язаний із становленням писемної культури на українських землях. Найдавніші зразки ілюстрування рукописних книг з'явилися ще в період Київської Русі. До них належать оздоблені мініатюрами та орнаментами рукописні пам'ятки, зокрема Остромирове Євангеліє та Ізборник Святослава XI століття. У цих манускриптах ілюстрації виконували не лише декоративну, а й пізнавальну функцію, допомагаючи читачеві краще сприймати зміст тексту. Мініатюри вирізнялися складною орнаментикою, яскравою кольоровою гамою та символічністю образів, що було характерним для середньовічної книжкової культури [34].

У подальші століття розвиток ілюстрації пов'язаний із поширенням книгодрукування. Важливу роль у цьому процесі відіграла діяльність Іван Федоров, який у XVI столітті започаткував друкарську справу на українських землях. Його видання вирізнялися використанням гравюр, заставок та ініціалів, що стали важливими елементами художнього оформлення книги. У XVII–XVIII століттях осередками розвитку книжкової графіки були друкарні Києво-Печерської лаври, Чернігова та Львова, де активно застосовували техніку деревориту та мідериту. У цей період ілюстрації поєднували релігійні сюжети з декоративними орнаментальними мотивами, характерними для українського бароко [34].

У XIX столітті українська книжкова ілюстрація поступово набуває нових художніх рис, що пов'язано з розвитком національної культури та літератури. Значний внесок у становлення української графіки зробив Тарас Шевченко, який працював у техніці офорту та створював ілюстрації до літературних творів. Вагому роль у розвитку книжкової графіки відіграв також Опанас Сластіон, який ілюстрував українські народні думи та історичні видання. Значний внесок у формування національної традиції книжкової графіки зробили Георгій Нарбут – один із засновників українського графічного мистецтва, який створив виразні образи для дитячих книг і навчальних видань, а також Василь Кричевський, відомий художник і дизайнер, чия творчість істотно вплинула на естетичні засади українського книжкового оформлення.

До визначних сучасних українських ілюстраторів належать також Владислав Єрко, чії художні інтерпретації творів Андерсена та інших класиків здобули міжнародне визнання; Іван Бурячок – автор графічних ілюстрацій до фольклорних і історичних видань; Кость Лавро – один із провідних сучасних майстрів книжкової графіки, відомий співпрацею з видавництвом А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га. Вагомий внесок у розвиток української ілюстрації зробили також Ніл Хасевич, який поєднував майстерність ліногравюри з національною тематикою, та Олена Кульчицька, відома створенням виразних і глибоко національних образів у книжках для дітей і дорослих. Серед митців, що активно працювали у сфері книжкової графіки, варто згадати Віктор Глущенко,

Володимир Голозубов, Галина Труш, Оксана Лисенко та Софія Караффа-Корбут, творчість яких суттєво вплинула на формування візуального образу української книги.

У сучасних умовах XXI століття стрімкий розвиток цифрових технологій значно розширює можливості книжкової ілюстрації. Художники дедалі активніше застосовують інструменти цифрової графіки, зокрема 3D-моделювання, анімаційні елементи та технології доповненої реальності, що дає змогу створювати складні й багатовимірні візуальні образи. Завдяки цьому ілюстрація перестає бути лише допоміжним елементом тексту і дедалі більше набуває статусу самостійного художнього явища, яке інтерпретує літературний зміст через індивідуальне бачення митця. Водночас процеси глобалізації та активний розвиток інформаційних технологій сприяють поширенню різноманітних стилістичних підходів у світовому художньому середовищі. Це зумовлює взаємодію та взаємовплив культурних традицій різних народів, що відображається у сучасній книжковій графіці. Поєднання національних художніх особливостей із новітніми технічними засобами збагачує ілюстрацію новими образними рішеннями та виражальними можливостями. У такому контексті книжкова ілюстрація відіграє важливу роль у збереженні, інтерпретації та популяризації культурної спадщини.

Отже, книжкова ілюстрація має давню історію розвитку й надалі залишається важливою складовою образотворчого мистецтва, оскільки сприяє глибшому сприйняттю літературного твору через візуальне втілення художніх образів. Вона не лише збагачує естетику книги, а й допомагає читачеві повніше зрозуміти авторський задум, створюючи цілісну взаємодію тексту та зображення.

1.2. Художні засоби виразності ілюстрацій в дитячих книжкових виданнях

Дитяча книжка – це універсальна скомпонована цілісна система світоглядних концепцій, котра формує загальне бачення світу у дитини й утверджує її соціальну позицію [32]. Саме тому вона відіграє важливу роль у розвитку пізнавального інтересу, стимулює прагнення до відкриття нового, допомагає розкривати інтелектуальні можливості та формує естетичні уподобання юного читача. Водночас дитяча книга виступає своєрідною моделлю пізнання світу, через яку дитина отримує перші уявлення про навколишню дійсність. Це зумовлює потребу у створенні продуманої концепції її художнього та змістового оформлення, що має враховувати вікові та психологічні особливості дитячої аудиторії й забезпечувати високий рівень проектування різних типів дитячих видань.

У сучасній Україні виданням дитячої літератури займається понад дві сотні видавництв і різних видавничих організацій. Частина з них спеціалізується виключно на дитячій книзі, зокрема «Веселка», «Махаон-Україна» (Київ), «Ранок» (Харків), «Видавництво Старого Лева» (Львів), «Кашалот» (Івано-Франківськ) та «Навчальна книга Богдан» (Тернопіль), тоді як інші поєднують випуск дитячих книжок із виданням літератури різних напрямів [32].

Особливості дитячої літератури визначаються передусім віком читацької аудиторії, оскільки кожен твір орієнтований на певний етап розвитку дитини. Відповідно у видавничій практиці виділяють кілька вікових категорій читачів: молодшу й середню дошкільну групу (3–7 років), старшу дошкільну та молодшу шкільну (7–11 років), середній шкільний вік (11–14/15 років) і старшу шкільну групу (15–18 років). Водночас такий розподіл є доволі умовним, адже межі між віковими групами можуть змінюватися залежно від індивідуального розвитку дитини, її здібностей, читацького досвіду та рівня культурного середовища.

Одним із ключових чинників у процесі створення та художнього оформлення дитячих видань є врахування вікових особливостей розвитку читача, його психологічних характеристик і специфіки сприйняття інформації. Дослідник Челомбітько В. виділяє наступні специфічні риси дитячих книжок:

образність дитячої літератури; доступність лексики і сприймання; врахування вікових особливостей дітей; дидактичні мотиви – повчальність; емоційність – особлива інтонація; яскравість – ілюстративний матеріал; пісенність творів; звуконаслідування; оптимістичність; драматизм, але без трагізму [32, с. 53]

Поліграфічне оформлення та виготовлення друкованої продукції для дітей регулюється низкою нормативних документів, що встановлюють вимоги до якості, безпечності та художнього оформлення видань. Такі норми визначають особливості використання шрифтів, ілюстрацій, кольорового рішення, формату книги, а також вимоги до паперу й друкарських матеріалів з урахуванням вікових особливостей дитячої аудиторії [15]. В Україні ці положення закріплені у державних стандартах та санітарних нормах, зокрема у ДСТУ, гігієнічних вимогах до друкованої продукції для дітей і підлітків, а також у правилах видавничої справи. Дотримання таких нормативів забезпечує не лише високу поліграфічну якість видання, а й його безпечність та зручність для сприйняття дитячим читачем.

Важливим складником оформлення дитячого видання є ілюстративний матеріал, до якого висуваються особливі художні, психологічні та гігієнічні вимоги. Ілюстрації мають бути зрозумілими для сприйняття дитиною відповідної вікової категорії, відзначатися чіткістю форм, виразністю силуетів і композиційною простотою. Надмірна деталізація або складні композиційні побудови можуть ускладнювати сприйняття зображення, тому у дитячих книгах перевага надається лаконічним і образно виразним рішенням.

Важливою вимогою є також відповідність ілюстрації змісту літературного твору. Зображення повинні доповнювати текст, допомагати дитині краще зрозуміти сюжет, характер персонажів і атмосферу подій. При цьому художник-ілюстратор має враховувати психологічні особливості дитячого сприйняття, створюючи образи, що викликають позитивні емоції, розвивають уяву та сприяють формуванню естетичного смаку.

Дитяче книжкове видання зазвичай містить значну кількість ілюстрацій, оскільки саме зображення допомагають дитині повніше усвідомити зміст прочитаного. У багатьох випадках візуальний матеріал за обсягом може навіть

переважати текстову частину. Це пояснюється тим, що діти значно активніше реагують на образи, ніж на словесний виклад, а інформацію, підкріплену ілюстраціями, вони запам'ятовують краще.

Під час створення дитячої книги необхідно враховувати вікові особливості сприйняття тексту та зображення. Наприклад, для дітей 3–4 років вирішальне значення у розумінні зображеної дії має предмет, з яким взаємодіє персонаж. Натомість у віці 5–7 років діти вже звертають увагу на позу людини, характер руху та композиційні прийоми, за допомогою яких передається динаміка сцени. Молодші дошкільнята також часто сприймають предмети, зменшені за законами перспективи, як реальні за розміром, і лише приблизно у 5–6 років починають усвідомлювати, що зменшення об'єктів пов'язане з віддаленням у просторі.

Для того щоб художній образ був зрозумілим і привабливим для дитини, ілюстратор добирає відповідні засоби художньої виразності, зокрема характер малюнка, кольорове рішення та композицію. Саме особливості використання цих засобів формують індивідуальний стиль митця і визначають своєрідність його творчої манери.

Особливе значення має кольорове вирішення ілюстрацій. Для дитячих книг зазвичай використовують яскраву, але гармонійну кольорову гаму, яка привертає увагу та полегшує орієнтацію у зображенні. Кольори повинні бути чистими, контрастними й водночас збалансованими, щоб не перевантажувати зорове сприйняття. Крім того, важливим є узгодження ілюстрацій із загальною композицією сторінки, співвідношенням тексту та зображення, а також з форматом видання.

Книжкова ілюстрація функціонує у специфічному художньому середовищі, тому малюнок, створений для книги, істотно відрізняється від станкового рисунка, оскільки виконує інші завдання та має інше функціональне призначення. Візуальне сприйняття книги не може формуватися лише за рахунок базових графічних засобів – лінії, штриха та плями. Книжкова графіка вимагає від художника ширшого комплексу професійних умінь і практичних

навичок, що сприяють підвищенню художньої цінності ілюстрацій та цілісності книжкового оформлення.

Водночас робота ілюстратора передбачає глибоке володіння законами та засобами образотворчого мистецтва, а також розуміння специфіки матеріалів і технік, з якими він працює. Важливе значення має знання композиційних принципів, що визначаються площинною природою аркуша, обмеженого форматом сторінки. Не менш суттєвим є врахування особливостей психологічного сприйняття форми, характеру лінії, кольорових контрастів, співвідношення маси, а також взаємодії динамічних і статичних елементів у композиції зображення. Саме поєднання цих чинників забезпечує створення гармонійної та виразної книжкової ілюстрації.

Отже, дитяча книжкова ілюстрація посідає важливе місце у системі сучасного образотворчого мистецтва, поєднуючи художню виразність із пізнавальною та виховною функціями. Вона не лише доповнює текст літературного твору, а й формує у дитини естетичні уявлення, сприяє розвитку уяви та образного мислення. Сучасна ілюстрація активно розвивається під впливом нових художніх тенденцій і технологій, зберігаючи водночас національні традиції книжкової графіки. Таким чином, дитяча ілюстрація є важливим засобом художньої комунікації між текстом, зображенням і юним читачем.

РОЗДІЛ 2

ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ СЕРІЇ ІЛЮСТРАЦІЇ ДО КАЗОК І. ФРАНКА

2.1. Композиція ілюстрації як візуальний образ літературного твору і засоби його художньої інтерпретації

Створення книжкової ілюстрації є складним багаторівневим творчим процесом, що передбачає чітке визначення художнього завдання, послідовне концептуальне осмислення та професійне втілення задуму. Візуально виразні та змістовно наповнені ілюстрації не лише поглиблюють сприйняття літературного твору, а й підвищують його естетичну цінність та привабливість для читача. Вони становлять невіддільну частину цілісного художнього оформлення книги, функціонуючи у взаємозв'язку з обкладинкою, шрифтовим рішенням, декоративними елементами та іншими компонентами книжкового дизайну.

У контексті сучасного українського суспільства ілюстрування набуває особливого значення як форма художньої комунікації, що відображає культурні трансформації, національну ідентичність та актуальні соціальні процеси. Сучасні ілюстратори активно поєднують традиційні графічні техніки з цифровими технологіями, розширюючи межі візуальної мови та експериментуючи з новими формами образотворення. Такий синтез сприяє оновленню художніх підходів до інтерпретації літературних текстів і формує нові тенденції розвитку книжкової ілюстрації в Україні.

Ілюстрування дитячих книжок, зокрема українських казок, у сучасних умовах набуває особливої культурної та суспільної значущості. Візуальний образ стає одним із перших інструментів формування національної ідентичності дитини, закладаючи уявлення про традиції, символіку та естетичні цінності української культури. Через ілюстрації відбувається не лише осмислення казкового сюжету, а й передача елементів народної спадщини, зокрема орнаментів, костюма, побуту та міфологічних уявлень. У контексті

сучасних викликів ілюстрування виступає важливим засобом збереження культурної пам'яті та утвердження національної самобутності. Водночас воно сприяє розвитку емоційного інтелекту дитини та формуванню її естетичного сприйняття. Таким чином, ілюстрація дитячих видань постає як вагомий чинник культурної тяглості та духовного виховання молодого покоління.

Ілюстрація, спираючись на систему художніх засобів і методів, водночас функціонує в межах загальної концепції видання, що визначає її змістове та образне спрямування. У цьому контексті художник виступає як співавтор книги, реалізуючи власне творче бачення через інтерпретацію літературного матеріалу, що сприяє глибшому розкриттю змісту та формуванню уявлення про історико-культурне середовище, побут і характери персонажів. Водночас ілюстрація не зводиться до буквального відтворення тексту, а передбачає його художнє переосмислення та створення самостійного візуального образу.

Визначальним у цьому процесі є не стільки техніка виконання, скільки її відповідність загальній ідеї твору та здатність передавати необхідний емоційно-смісловий настрій. Індивідуальність художнього стилю ілюстратора виявляється у способах організації простору і часу, що відображаються через композиційні рішення, пластичну побудову форми, характер лінії, використання світлотіні та кольору. Особливого значення набувають принципи побудови просторових планів, співвідношення чорного і білого, роль силуету та композиційної рівноваги. Важливим аспектом є також передача динаміки, жести та психологічного стану персонажів, що формує цілісність художнього образу. Сукупність цих ознак визначає індивідуальний стиль митця, який виступає ключовим чинником його творчої самобутності.

Ці всі особливості ілюстрування дитячих книжкових видань було враховано при виконанні серії ілюстрацій до казок Івана Франка – «Фарбовий лис», «Заяць і їжак», «Ворона і гадюка», «Королик і медвідь» та «Три міхи хитрощів».

Ілюстрації виконані з урахуванням специфіки дитячого сприйняття та спрямовані на формування чіткого, емоційно насиченого візуального образу, що безпосередньо взаємодіє з літературним текстом.

Зокрема розміщення виконаних ілюстрацій відповідає основним вимогам до оформлення дитячої книги та забезпечує цілісність художньо-поліграфічного рішення. Ілюстративний матеріал органічно інтегрований у структуру книжки та представлений як на обкладинці, так і безпосередньо у текстовому блоці, що сприяє послідовному візуальному супроводу читання. Ілюстрація на обкладинці виконує функцію первинної візуальної комунікації з читачем, концентруючи образну характеристику твору та привертаючи увагу завдяки виразному композиційному та колористичному вирішенню. У межах текстового блоку ілюстрації розміщені відповідно до змістових вузлів, що забезпечує їх тісний зв'язок із літературним матеріалом. Вони можуть займати як частину сторінки, так і розгорт, не порушуючи читабельності тексту та зберігаючи баланс між вербальним і візуальним компонентами. Таке розташування сприяє поетапному розкриттю сюжету та підтримує увагу дитини, виконуючи не лише декоративну, а й пізнавальну та навігаційну функції. Дотримання пропорцій, полів та ритму чергування тексту й зображення забезпечує гармонійність сторінкової композиції та комфортне сприйняття видання в цілому.

Композиційна побудова зображень підпорядкована сюжетній дії та вирізняється логічністю й доступністю: основні персонажі розташовані у центрі або на передньому плані, що забезпечує їх домінування у візуальному полі та полегшує сприйняття. При цьому другорядні елементи середовища виконують функцію доповнення, створюючи контекст і не перевантажуючи композицію зайвими деталями. Важливим є використання горизонтального членування простору, що дозволяє організувати площину аркуша та підкреслити взаємодію персонажів із навколишнім середовищем.

Колористичне вирішення ілюстрацій базується на гармонійному поєднанні теплих і природних відтінків, що формують відчуття затишку та емоційної відкритості. Активне використання яскравих кольорових акцентів, зокрема у зображенні персонажів, сприяє їх візуальному виділенню та підсилює емоційний вплив. М'яке світлотіньове моделювання надає формам об'ємності, водночас зберігаючи декоративну узагальненість, характерну для дитячої

ілюстрації. Пластика лінії вирізняється плавністю та виразністю, що підкреслює динаміку рухів і характер жестів персонажів.

Особлива увага приділена передачі емоційного стану героїв через міміку, пози та взаємодію між ними, що сприяє кращому розумінню сюжетної ситуації. Узагальненість форм поєднується з достатнім рівнем деталізації, що забезпечує впізнаваність образів і водночас не ускладнює їх сприйняття. Таким чином, представлені ілюстрації демонструють цілісний підхід до створення візуального образу, в якому композиція, колорит і художні засоби підпорядковані завданням дитячого книжкового видання та спрямовані на активізацію уяви й емоційного відгуку читача.

Виконані ілюстрації вирізняються цілісною індивідуальною манерою виконання, що поєднує реалістичність форм із декоративною узагальненістю. Характерною ознакою є використання м'якого світлотіньового моделювання та плавність ліній. Колористична побудова ґрунтується на використанні насиченої теплої гами з додаванням контрастних акцентів, що посилюють емоційну виразність композиції. Простір подається узагальнено, без надмірної деталізації, що дозволяє зосередити увагу на сюжеті та головних героях. У цілому індивідуальний стиль виконання відзначається гармонійним поєднанням наративності, декоративності та емоційної виразності.

Отже, можна констатувати, що робота художника-ілюстратора дитячої книжки є складним творчим процесом, що поєднує художнє мислення, знання композиції та розуміння психології дитячого сприйняття. Ілюстратор виступає співавтором літературного твору, візуалізуючи його зміст і поглиблюючи емоційне сприйняття читача. Важливим є не лише технічне виконання, а й здатність створити виразний образ, що відповідає загальній концепції видання. Через колорит, композицію та пластичні засоби художник формує цілісний візуальний ряд, який сприяє розвитку уяви та естетичного смаку дитини. Особливу роль відіграє індивідуальний стиль митця, що надає ілюстраціям унікальності та художньої цінності. Таким чином, діяльність ілюстратора є важливим чинником формування якісного дитячого книжкового продукту та розвитку сучасної візуальної культури.

2.2. Основні етапи виконання ілюстрацій

Процес створення ілюстрацій до дитячого видання є складним і багаторівневим, оскільки поєднує художнє мислення з урахуванням психологічних особливостей дитячого сприйняття. Художник-ілюстратор працює не лише над візуальним образом, а й над передачею змісту, настрою та виховного потенціалу твору. Важливого значення набуває поетапність виконання ілюстрації, що забезпечує цілісність задуму та послідовність його реалізації. Такий підхід дозволяє узгодити композиційні, колористичні та образні рішення відповідно до загальної концепції видання. У результаті формується гармонійний візуальний ряд, який сприяє глибшому сприйняттю тексту та розвитку естетичного досвіду дитини.

Процес створення серії книжкових ілюстрацій до казок Івана Франка розпочинався з ґрунтовного опрацювання літературного матеріалу, що слугувало концептуальною основою подальшої художньої роботи. На початковому етапі особлива увага зосереджувалася на глибокому осмисленні змісту творів та їх емоційно-образної атмосфери, що дозволяло сформувати цілісне уявлення про майбутній візуальний ряд. Неодноразове перечитування тексту виступало не лише підготовчим етапом, а й важливим аналітичним процесом, спрямованим на виявлення смислових акцентів, характеристик персонажів і деталей, здатних стати основою для художньої інтерпретації. Такий підхід забезпечив органічний зв'язок між літературним джерелом і створюваними ілюстраціями, сприяючи глибшому розкриттю змісту творів засобами візуального мистецтва.

Наступним етапом стало визначення ключових епізодів твору, що мають найбільший потенціал для візуального втілення. На початковому етапі роботи над художнім задумом ключовий акцент було зроблено на розробці стилістичної концепції майбутніх ілюстрацій. Перші ескізи напрацювання дали можливість здійснювати пошук оптимальних композиційних рішень, пропорційних співвідношень та загальної образної мови, окреслюючи характер і настрої проєкту. Особлива увага приділялася опрацюванню деталей, пластики

поз персонажів і організації фону, які мали підсилити естетичну виразність та відповідати специфіці дитячого казкового середовища.

Розроблення концептуальної основи ілюстрацій передбачало формування цілісної візуальної ідеї, що об'єднувала всі зображення в єдину художню систему. У процесі роботи було здійснено звернення до традиційних принципів книжкової ілюстрації, зокрема проаналізовано вплив організації розворотів і сторінкової структури на особливості читацького сприйняття. Важливим етапом стало окреслення стилістичного напрямку, у межах якого було обрано традиційну художню техніку виконання. Паралельно здійснювався підбір колористичного вирішення серії ілюстрацій до казок Івана Франка, що забезпечувало їхню образну єдність та емоційну виразність.

На цьому етапі творчого процесу також було враховано досвід провідних українських ілюстраторів, зокрема Владислава Єрка, Костя Лавра, Івана Сулими, Євгенії Гапчинської, Марини Михайлошиної, Вікторії Ковальчук, чії ілюстрації демонструють різноманітність стилістичних рішень і сучасних інтерпретацій дитячої книги. Звернення до їхнього доробку сприяло ширшому осмисленню художніх можливостей ілюстрації та формуванню власного авторського підходу.

Було виконано ряд ескізів ілюстрацій. На цьому етапі було сформовано первинні візуальні рішення, визначено композиційну побудову, розташування персонажів та основні смислові акценти. У процесі роботи здійснювався пошук оптимальних пропорцій, ритму та загальної структури зображення. Також було опрацьовано стилістичні особливості майбутніх ілюстрацій та узгоджено їх образну мову. Виконані ескізи слугували основою для подальшого деталізованого опрацювання та реалізації цілісного художнього проекту.

Після обговорення ескізів із видавцем та врахування висловлених побажань і зауважень було здійснено коригування композиційних і стилістичних рішень. У результаті цього процесу були розроблені остаточні варіанти ескізів ілюстрацій, узгоджені із загальною концепцією видання та вимогами до художнього оформлення.

На початковому етапі було виконано лінійний малюнок, який слугував основою для подальшого опрацювання ілюстрації. У межах цього процесу уточнювалися пропорції персонажів, їхні пози та взаємодія у композиційному просторі. Лінія виступала головним засобом побудови форми, дозволяючи чітко окреслити силуети та визначити основні смислові акценти. Особлива увага приділялася виразності контуру та логіці розташування елементів у площині аркуша.

Наступним етапом стала перша прописка гуашевими фарбами, під час якої закладалася загальна колористична структура ілюстрації. Було визначено основні кольорові співвідношення, світлотіньові відношення та тональні маси, що формують об'єм і простір. На цьому рівні важливо було зберегти узгодженість кольорової гами та уникнути надмірної деталізації, зосереджуючись на загальному враженні від зображення. Перший живописний шар створював основу для подальшого уточнення та розвитку образу.

У процесі деталізації здійснювалося поглиблене опрацювання форм, фактур і характерних особливостей персонажів та середовища. Уточнювалися риси облич, елементи одягу, декоративні деталі, що підсилюють індивідуальність образів. Значна увага приділялася передачі емоційного стану через міміку та жести, а також гармонізації кольорових відтінків. Цей етап дозволив надати ілюстрації більшої виразності та завершеності.

Завершальний етап передбачав остаточне узгодження всіх елементів композиції та їх узагальнення. Було здійснено коригування колористичних акцентів, підсилення композиційного центру та усунення другорядних деталей, що могли відвертати увагу. Узагальнення форм сприяло досягненню цілісності зображення та гармонії між його компонентами. У результаті ілюстрація набула завершеного вигляду, що відповідає загальній концепції видання.

Поетапність виконання ілюстрацій та композиції з них «Мова казки: слово і зображення» систематизовано та наочно представлено у технологічній карті, що відображає послідовність і логіку художнього процесу (Додаток В).

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження дозволяє сформулювати узагальнені висновки щодо ролі засобів виразності у формуванні художнього образу дитячої книжкової ілюстрації, зокрема через трактування кольору і форми:

1. Книжкова ілюстрація як вид образотворчого мистецтва має тривалу історію розвитку та посідає важливе місце у культурному просторі. Вона виникла ще в давнину, коли тексти супроводжувалися рукописними зображеннями у манускриптах, що виконували не лише декоративну, а й пояснювальну функцію. Особливого розвитку вона набула в епоху Середньовіччя та Відродження, коли з'явилися мініатюри й гравюри, а з винайденням книгодрукування ілюстрація стала більш доступною та масовою. У XIX–XX століттях відбулися значні зміни, пов'язані з розвитком художніх стилів і технік, що сприяло появі індивідуальних авторських підходів до ілюстрування. У сучасному світі книжкова ілюстрація поєднує традиційні та цифрові засоби, розширюючи свої виразні можливості. Вона залишається важливим елементом візуальної культури, відіграючи значну роль у формуванні читацького досвіду та популяризації книги.

Загалом книжкова ілюстрація виступає не лише декоративним елементом, а й самостійною формою художньої творчості, що поглиблює сприйняття літературного твору через візуалізацію образів і смислів. Завдяки поєднанню тексту й зображення формується цілісна художня система, у якій ілюстрація сприяє розкриттю авторського задуму та емоційної атмосфери твору. Крім того, вона відіграє значну роль у розвитку естетичного сприйняття читача, зокрема у дитячій аудиторії, стимулюючи уяву та образне мислення.

2. Художні засоби виразності в ілюстраціях дитячих видань відіграють ключову роль у формуванні емоційного та образного сприйняття твору. Основними засобами художньої виразності ілюстрації дитячих видань є лінія, пляма, колір, тон, світлотінь, форма, фактура, композиція, ритм, пропорції, масштаб, контраст, нюанс, силует, простір і перспектива. Важливу роль також

відіграють стилізація, декоративність та характер руху, які сприяють створенню цілісного художнього образу і підсилюють емоційний вплив зображення.

Особливе значення в дитячих книжкових ілюстраціях мають колір і форма, які безпосередньо впливають на настрій, характер і динаміку зображення. Колір у таких ілюстраціях зазвичай є яскравим, насиченим і контрастним, що сприяє приверненню уваги та полегшує сприйняття змісту, водночас він виконує символічну та емоційну функції. Форма, своєю чергою, часто узагальнена, стилізована й ритмічно організована, що робить образи зрозумілими та доступними для дитячого сприйняття. Важливим є гармонійне поєднання кольорових і формотворчих рішень, яке забезпечує цілісність композиції та підсилює виразність художнього образу. Завдяки цим засобам ілюстрація стає не лише доповненням до тексту, а й самостійним носієм змісту та емоцій.

3. Творчий процес створення ілюстрації до дитячого книжкового видання вирізняється складністю та потребує глибокого осмислення літературного матеріалу. Художник має не лише передати зміст твору, а й інтерпретувати його, створюючи образи, зрозумілі та близькі дитячій аудиторії. Важливим є врахування вікових особливостей сприйняття, що впливає на вибір кольору, форми та рівень узагальнення зображення. Значну роль відіграє емоційна виразність ілюстрацій, яка допомагає посилити враження від тексту та зробити його більш доступним. Водночас ілюстратор формує цілісну візуальну мову видання, поєднуючи художню індивідуальність із загальною концепцією книги. У результаті ілюстрація стає важливим засобом комунікації між автором твору та юним читачем.

4. Створення ілюстрацій до казок Іван Франко здійснювалося як послідовний художній процес, що передбачав кілька взаємопов'язаних етапів. На початковому етапі було виконано ескізи та лінійний малюнок, що дозволило визначити композицію, пропорції й загальний характер зображень. Далі здійснювалася перша прописка гуашевими фарбами, під час якої формувалися основні кольорові та тональні співвідношення, після чого проводилася деталізація образів. Завершальним етапом стало остаточне узгодження й

узагальнення ілюстрацій, що забезпечило їх цілісність і художню завершеність. У результаті було досягнуто гармонійного поєднання форми й кольору, що забезпечило цілісність і художню завершеність серії ілюстрацій.

Виконані ілюстрації не лише відображають зміст літературних творів, а й інтерпретують його крізь призму індивідуальної художньої манери, що надає зображенням авторської виразності та цілісності. У процесі роботи вдалося досягти гармонійного поєднання композиційних рішень, колористики та образної мови, що сприяє глибшому розкриттю сюжетів і характерів персонажів. Візуальні образи доповнюють текст казок Івана Франка, посилюючи його емоційне звучання та формуючи цілісне сприйняття твору.

Отримані результати підтверджують важливість поєднання теоретичної підготовки та практичної діяльності у формуванні професійних навичок художника-ілюстратора. Такий цілісний підхід сприяє не лише засвоєнню технічних навичок створення ілюстрацій для дитячих видань, а й розвитку творчого мислення та вміння художньо інтерпретувати зміст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

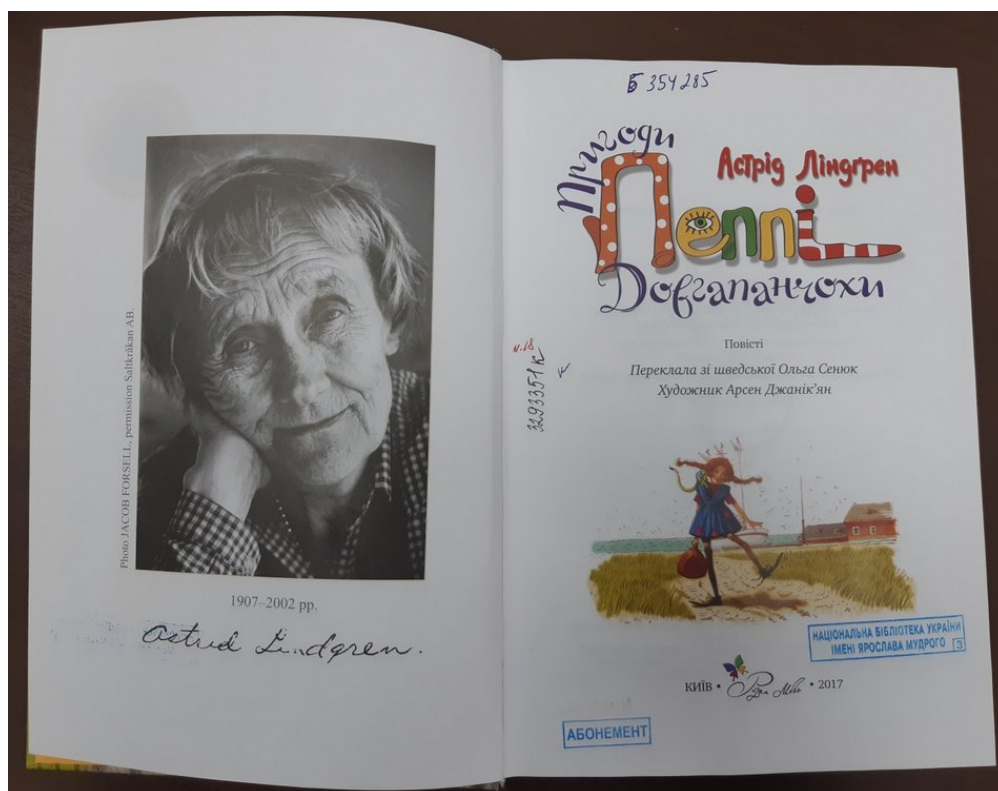
1. Алтухова А., Сорока К. Історичні аспекти розвитку художнього оформлення книги та книжкової ілюстрації. Прага: InterCof, 2022. С. 220–224. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/article/view/1712/1742>
2. Балущька Л. Українська дитяча книжка: проблеми кількості та якості. Майбутнє твориться в дитинстві. *Поступ.* URL: <http://postup.brama.com/usual.php?what =64152>.
3. Братусь І., Война А. Функції ілюстрацій у дитячій літературі. *Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 21–22 квітня, 2017 р.* С. 32-35. URL: https://www.researchgate.net/publication/338016360_FUNKCII_ILUSTRACIJI_U_DITACIJ_LITERATURII
4. Вернигора О. М. Книжкові видання для найменших читачів: проблеми і перспективи. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2288>
5. Гавенко С., Мартинюк М. Кваліметричний аналіз поліграфічного виконання дитячих видань українського книжкового ринку. *Вісник Книжкової палати.* 2011. № 2. С. 15–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_2_4.
6. Давиденко Л. Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету.* 2014. С. 115–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2014_1_18.
7. Долбенко Т. Розвиток художнього смаку та кола читання для розширення пізнавальної діяльності дітей. *Вісник книжкової палати.* 2004. №1. С. 32–35.

8. Дурняк Б.В., Ткаченко В. П., Чеботарьова І. Б. Стандарти в поліграфії та видавничій справі: довідник. Львів : Вид-во Укр. акад. друкарства, 2011. 320 с.
9. Жук Р., Гальчинська О. Деякі аспекти розвитку графічного мистецтва в контексті ілюстрування періодичних видань. *UNIVERSUM*, (22), 2025, С. 102–110. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1895>
10. Зайко Л. Я. Дотримання вимог галузевих нормативних документів як основний чинник якості друкованих книжкових видань для дітей. *Наукова школа Романа Іванченка: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції: [до 60-річчя Видавничо-поліграфічного інституту, 55-річчя кафедри видавничої справи та редагування, до 85-ї річниці з дня народження проф. Р. Г. Іванченка]*. Київ НТУУ «КПІ»: 2014. С.112–126.
11. Лагутенко О. Українська книжкова графіка: традиції та інновації. Київ: Видавництво Академії мистецтв України, 2015. 178 с.
12. Ламонова О. Шляхи української графіки II-ї половини XX століття. *Образотворче мистецтво*. 2000. С. 64–66.
13. Мазніченко А. В. Еволюція книжкової ілюстрації: Від сакрального символізму до авторської мови у сучасному візуальному оформленні книги. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. (16 квітня 2025 року). Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. С. 121–124.
14. Майовець А. Ілюстрування дитячих книг художниками-випускниками Української академії друкарства останньої чверті XX ст.: досвід художньо-технічного виконання. *Народознавчі зошити*. 2013. № 4. С. 750–755.
15. Мартинюк М.С. Формування вимог до поліграфічного виконання видань для дітей. *Тези доповідей наук.-техн. конференції проф.-викл. складу, наук, працівн. і асп.* Частина друга. Львів: УАД. 2010. С. 19–20.

16. Матвійчук Л. О. Книжкова ілюстрація ХХІ століття: від традицій до сучасності. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук* : матеріали ІІ Міжнародної наукової конференції, м, Дніпро, 17 березня 2023 року. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2023. С. 260–261.
17. Мельник Л., Тізенгаузен М. Розробка ілюстрацій для дитячої книжки. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2024 року. У 3-х т. Т. 2. Київ : КНУТД, 2024. С. 301–303. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/28444>
18. Мельник О. Комп'ютерна графіка у сучасній книжковій ілюстрації: проблеми техніки та стилю. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія Мистецтвознавство. 2015. № 1 (Вип.33). С. 157–161.
19. Миколаєнко Н. М. Дитячі освітні видання: історія та класифікація : навч. посіб. Житомир : Видавець О.О. Євенок, 2018. 84 с.
20. Новік Г. В., Зємцова П. О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га». *Теорія та практика дизайну*. 2021. Вип. 24. С. 95–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tprd_2021_24_13.
21. Огар Е. Культура сучасної дитячої книжки. *Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи* : наук.-практ. зб. Львів : Аз-Арт, 2002. С. 138–147.
22. Огар Е. І. Дитяча книга: проблема видавничої підготовки: навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 159 с.
23. Овчінніков В. Історія книги: Еволюція книжкової структури : навч. посіб. Львів: Світ, 2005. 420 с.
24. Потапенко М. Книжкова ілюстрація як вид графічного мистецтва. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2021»*. 2021. С.255–257. URL: https://www.researchgate.net/publication/354204588_Knizkova_ilustracia_ak_vid_graficnogo_mistectva

25. Пушкар О. І., Андрющенко Т. Ю. Ілюстрування : навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа». Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 128 с.
26. Резніченко М. Художня графіка. Змістові модулі 1, 2 : навч.-метод. посіб. для студ. художньо-графічних факультетів. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2011. 272 с.
27. Стадницька Ю. Владислав Єрко: мистецтво ілюстрації. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2015. 180 с.
28. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця: Практичний посібник. Київ : Наша культура і наука, 2006. 560 с.
29. Токар М. І. Мистецтвознавчі дослідження ХХ ст. книжкової ілюстрації української дитячої літератури крізь призму вітчизняної книжкової графіки першої третини ХХ ст. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. 2018. Вип. 2. С.102–106.
30. Федіна Ю. Освітньо-виховний потенціал ілюстрації дитячої книги. *Вісник інституту розвитку дитини*. 2014. Вип. 35. С. 119–124.
31. Харченко О. М. Дизайн оформлення української дитячої книги на прикладі казок. *Вісник ХДАДМ*. 2010. № 1. С. 146–149.
32. Челомбітько В.Ф. Особливості виготовлення дитячої літератури. Історія, технології, матеріали. Поліграфічні, мультимедійні та web-технології. Сучасні тренди: монографія (для спеціальностей G20 Видавництво та поліграфія, F3 Комп'ютерні науки) / редкол.: О.В. Вовк, І.Б. Чеботарьова, Ж.В. Дейнеко. Харків: ТОВ «Друкарня Мадрид», 2025. Т. 2. 260 с. С. 49–62.
33. Черниш Н. Книгознавча концепція культури книги: до історичних джерел формування. *Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи* : наук.-практ. зб. [упоряд. Е. І. Огар]. Львів : Аз-Арт, 2002. С. 126–135.
34. Чирва О. Ч. Історія та теорія графічного мистецтва : конспект лекцій для здобувачів денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої

- освіти зі спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 128 с.
- 35.Шульська Н., Манюхіна А. Ілюстративна культура сучасної дитячої книги: видавничі норми й читацькі вимоги. *Scriptamanent*: молодіжний науковий вісник інституту філології та журналістики. 2016. С. 152–154.
- 36.Яремків М. Композиція – творчі основи зображення. Тернопіль: підручники і посібники, 2005. 112 с.

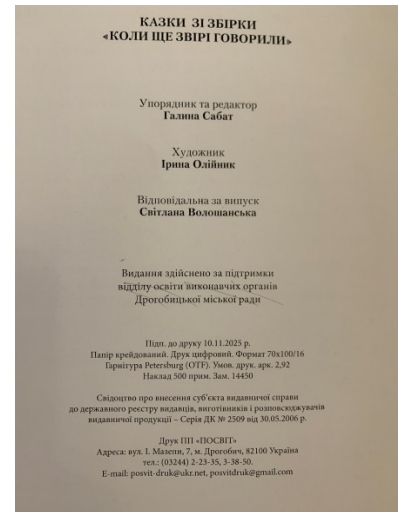
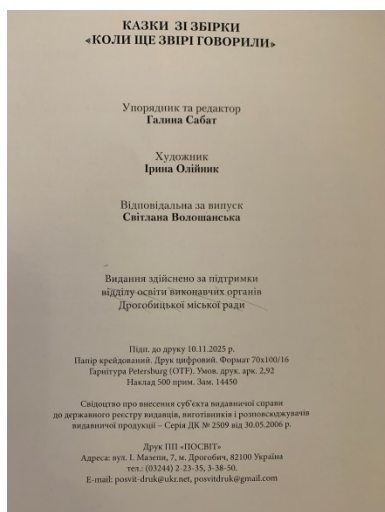

Фронтоніс

Розворотна ілюстрація

Видані книжки із розробленими ілюстраціями

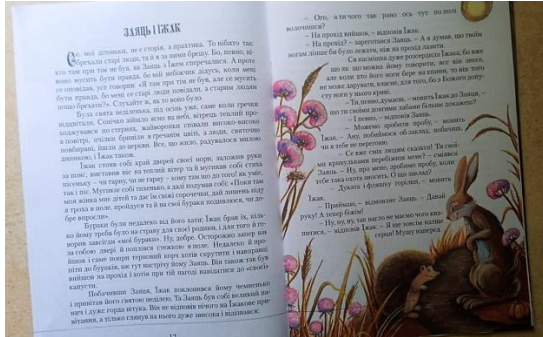
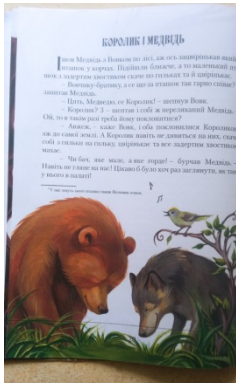
Технологічна карта виконання композиції

«Мова казки: слово і зображення»

№ п/п	<i>Суть і стан виконаного за етапами роботи</i>	
1.	Етап роботи	Ескізування, пошук ключового варіанту
	Ключові завдання	<p><i>Пошук композиції майбутнього твору згідно сформованого задуму.</i></p> <p><i>Виконання лінійного контурного зображення</i></p>
2.	Етап роботи	Прописка основних плям
	Ключові завдання	<p><i>Прокладання базових колірних та тональних відношень на загальних площинах</i></p>

		
3.	Етап роботи	Деталізація зображення
	<i>Ключові завдання</i>	<i>Деталізація, пророблення форм зображених об'єктів. Конкретизація зображуваного за принципом: «від великого до дрібного».</i>
		

4. Етап роботи **Ілюстрації у виданих книжках**

5. Етап роботи **Опорядження ілюстрацій у композицію.**

Ключові завдання **Оформлення композиції**

Композиція «Мова казки: слово і зображення»

